

ALICJA DROHOMIRECKA

KATARZYNA KOTARSKA

**WPLYW WYKSZTAŁCENIA RODZICÓW
NA DOJRZAŁOŚĆ BIOLOGICZNĄ DZIECI PRZEDSZKOLNYCH
ZE STARGARDU SZCZECIŃSKIEGO
W CYKLU JEDNEJ DEKADY**

**The effect of parents' education level on the biological maturity
of pre-school children from Stargard Szczeciński in one decada cycle**

Słowa kluczowe: dziecko przedszkolne, rozwój fizyczny, uwarunkowania rozwoju

Key words: pre-school child, physical development, development determinants

1. Wstęp

Naturalnym środowiskiem wychowawczym dziecka jest rodzina, w której kształtują się wzory zachowań, podstawowe nawyki, a także system norm i zachowań przyjętych w społeczeństwie. Jednak badania [7] wykazują, że rola ojca w kształtowaniu postaw życiowych młodego pokolenia zmniejsza się, co może mieć wpływ na przekazywanie norm, wartości, zasad, a więc tego wszystkiego, co stanowi o wartościach kulturowych danego społeczeństwa. Ponadto zauważono, że w życiu młodego pokolenia coraz większą rolę odgrywają instytucje, środki masowego przekazu oraz dziadkowie. Nabiera to szczególnego znaczenia w przypadku małego dziecka, gdyż jego właściwy rozwój wpływa na funkcjonowanie i życie człowieka dorosłego. Należy także zwrócić uwagę na fakt, że zachodzące w Polsce przeobrażenia kształtują nową rzeczywistość społeczno-ekonomiczną różnych warstw społecznych

i grup zawodowych, co niewątpliwie powoduje zmiany w środowisku rodzinnym dziecka. Wiemy bowiem, że na społeczną strukturę rodziny wpływa jej wielkość, wykształcenie rodziców, warunki ekonomiczne, struktura członków rodziny, wielopokoleniowość itp. [4].

Celem niniejszej pracy jest ocena wpływu wykształcenia rodziców na dojrzałość biologiczną ich dzieci na podstawie badań prowadzonych w 1996 i 2006 r.

2. Materiał i metoda badań

Pierwsze badania przeprowadzono w 1996 r. Objęto nimi 353 dzieci (168 chłopców i 185 dziewcząt) w wieku 4–6 lat z pięciu przedszkoli w Stargardzie Szczecińskim (dalej Stargard). W 2006 r. badania powtórzono, przebadano wówczas 369 dzieci (195 chłopców i 174 dziewczęta) z tych samych placówek.

Poziom rozwoju somatycznego oceniono na podstawie pomiaru wysokości i masy ciała. Wysokość ciała mierzono z dokładnością do 0,1 cm, a masę ciała z dokładnością do 0,1 kg, przy zachowaniu przyjętych w podobnych badaniach zasad [6]. Ponadto w badaniach wykorzystano ankietę dotyczącą środowiska rodzinnego dzieci.

Podczas badań w 1996 r. wyodrębniono trzy kategorie wykształcenia rodziców:

- 1 – wykształcenie podstawowe,
- 2 – wykształcenie średnie,
- 3 – wykształcenie wyższe.

W badaniach z 2006 r. wyznaczono dwie grupy wykształcenia rodziców:

- 2 – wykształcenie średnie,
- 3 – wykształcenie wyższe.

Dojrzałość biologiczną dzieci w kategoriach wykształcenia rodziców ujęto sumarycznie zgodnie z typem obojga rodziców, podobnie jak w badaniach z 1996 r. Kierowano się zasadą, że wykształcenie ojca i matki rzutuje na charakter rodziny, a tym samym na rozwój dziecka. Różnice uzewnętrzniają się wyraźniej w relacji ojciec–matka, np. ojciec może posiadać wykształcenie wyższe, matka średnie (typ 3: 2) lub np. ojciec może posiadać wykształcenie podstawowe, a matka średnie (typ 1: 2). Zastosowane postępowanie pozwoliło wyodrębnić w badaniach z 1996 r. następujące typy rodziny ze względu na wykształcenie ojca i matki [4].

Typ	ojciec	matka
1 : 1	podstawowe	podstawowe
1 : 2	podstawowe	średnie
1 : 3	podstawowe	wyższe
2 : 1	średnie	podstawowe
2 : 2	średnie	średnie
2 : 3	średnie	wyższe
3 : 1	wyższe	podstawowe
3 : 2	wyższe	średnie
3 : 3	wyższe	wyższe

W badaniach powtórzonych 10 lat później zastosowano tę samą ankietę oraz dodatkowo wprowadzono wywiad z wychowawczyniami dzieci. Stwierdzono, że w analizowanej grupie brak jest rodziców z wykształceniem podstawowym. Na tej podstawie wyodrębniono następujące kategorie wykształcenia ojca i matki.

Typ	ojciec	matka
2 : 2	średnie	średnie
2 : 3	średnie	wyższe
3 : 2	wyższe	średnie
3 : 3	wyższe	wyższe

Materiał wzbogacono podobnie jak w badaniach w 1996 r., wyliczając wskaźnik stanu dojrzałości biologicznej (WSDB). Charakterystyki te ustalono odnosząc wielkości badanych dzieci do norm podanych dla dziecka poznańskiego przez Cieślaka, Kaczmarek, Kaliszewską-Drozdowską [3]. WSDB wyliczono według wzoru podanego przez Cieślaka [6].

$$WSDB = \frac{x_{ij} \times 100}{x_{ich}} - 100,$$

gdzie:

- x_{ij} – wiek rozwojowy osobnika według wybranego kryterium,
- x_{ich} – wiek kalendarzowy osobnika w chwili badania.

Na tej podstawie proponuje się następującą klasyfikację stanu dojrzałości biologicznej badanych dzieci:

- od $-x$ do $-40,1$ – opóźnienie patologiczne,
- od $-40,0$ do $-20,1$ – opóźnienie w granicach fizjologicznych,
- od $-20,0$ do $20,0$ – zakres prawidłowy („norma”),
- od $20,1$ do $+40,0$ – przyspieszenie w granicach fizjologicznych,
- od $40,1$ do x – przyspieszenie patologiczne.

3. Wyniki badań

Analizując dojrzałość biologiczną chłopców (tabela 1) stwierdzono, że najwyższe przeciętne WSDB wysokości uzyskują dzieci z rodzin o wykształceniu podstawowym ojca i średnim matki oraz wyższym obojga rodziców. Najniższe średnie wskaźnika mają chłopcy z rodzin o podstawowym wykształceniu rodziców. Również w przypadku WSDB masy ciała wysokie średnie uzyskują chłopcy z rodzin o wyższym wykształceniu rodziców oraz w których ojciec posiada wykształcenie wyższe, matka średnie, następnie ojciec podstawowe, a matka średnie. Przy podstawowym i średnim wykształceniu rodziców przeciętne wskaźnika są niskie i uzyskują wartości ujemne, świadczące o pewnym opóźnieniu.

W zespole dziewcząt (tabela 1) przeciętne WSDB wysokości ciała są wysokie w rodzinach o wykształceniu podstawowym ojca i średnim matki oraz średnim obojga rodziców. Niskie średnie wskaźnika stwierdzono w rodzinach z wykształceniem wyższym i podstawowym. W przypadku WSDB masy ciała przeciętne są wyższe w zespole z wykształceniem wyższym ojca i średnim matki oraz średnim rodziców aniżeli z podstawowym.

Analizując dojrzałość biologiczną w przypadku wysokości i masy ciała w grupie chłopców badanych w 2006 r. (tabela 2) stwierdzono, że badana cecha jest najwyższa w rodzinach, w których ojciec posiada wykształcenie średnie, a matka wyższe, kolejno oboje rodzice mają wykształcenie wyższe oraz oboje rodzice mają wykształcenie średnie. Najniższe przeciętne WSDB wysokości i masy ciała zauważono w rodzinach o wykształceniu wyższym ojca i średnim matki. W grupie dziewcząt (tabela 2) podobnie jak u chłopców stwierdzono, że najwyższe przeciętne WSDB wysokości i masy ciała cechują dzieci z rodzin o wykształceniu średnim ojca i wyższym matki, a następnie średnim i wyższym obojga rodziców.

Tabela 1

Dojrzałość biologiczna dzieci ze Stargardu Szczecińskiego a typ wykształcenia rodziców badanych w 1996 roku

Badana grupa	Kategorie wykształcenia		n	WSDB wysokości ciała			WSDB masy ciała		
	ojciec	matka		M	SD	S _M	M	SD	S _M
Chłopcy	1	1	43	1,05	12,40	1,89	-3,02	17,72	2,70
	1	2	14	8,14	20,16	5,39	3,57	28,30	7,56
	1	3	2	1,22	2,78	1,97	10,70	8,80	6,22
	2	1	2	3,33	12,56	8,88	-3,20	16,68	11,80
	2	2	55	3,87	14,54	1,96	-0,85	19,97	2,69
	2	3	10	3,64	19,65	6,21	-9,60	20,01	6,33
	3	1	0	-	-	-	-	-	-
	3	2	10	1,18	17,44	5,51	4,99	27,56	8,71
	3	3	32	5,48	14,15	2,50	5,95	23,30	4,07
	1	1	44	3,88	11,77	1,77	2,00	23,14	3,49
Dziewczęta	1	2	6	4,92	8,20	3,35	0,19	8,63	3,52
	1	3	3	10,80	8,61	4,97	9,77	38,94	22,48
	2	1	4	3,28	15,67	7,84	12,86	16,20	8,10
	2	2	60	4,80	14,04	1,18	2,73	21,32	2,75
	2	3	10	-0,58	15,85	5,01	-0,65	29,95	6,63
	3	1	0	-	-	-	-	-	-
	3	2	10	4,10	11,16	3,53	3,92	24,89	7,78
	3	3	48	3,10	13,97	2,02	-0,01	21,63	3,12

Tabela 2

Dojrzałość biologiczna dzieci ze Stargardu Szczecińskiego a typ wykształcenia rodziców badanych w 2006 roku

Badana grupa	Kategorie wykształcenia		n	WSDB wysokości ciała			WSDB masy ciała		
	ojciec	matka		M	SD	S _M	M	SD	S _M
Chłopcy	1	1	0	-	-	-	-	-	-
	1	2	0	-	-	-	-	-	-
	1	3	0	-	-	-	-	-	-
	2	1	0	-	-	-	-	-	-
	2	2	85	13,64	18,57	2,01	4,27	25,46	2,76
	2	3	18	16,40	18,55	4,37	13,65	30,24	7,13
	3	1	0	-	-	-	-	-	-
	3	2	17	12,71	17,35	4,21	-0,36	19,73	4,79
	3	3	70	15,66	16,37	1,96	10,90	25,71	3,07
Dziewczęta	1	1	0	-	-	-	-	-	-
	1	2	0	-	-	-	-	-	-
	1	3	0	-	-	-	-	-	-
	2	1	0	-	-	-	-	-	-
	2	2	75	12,02	16,99	1,96	7,03	23,03	2,66
	2	3	22	16,98	18,66	3,98	9,48	20,29	4,33
	3	1	0	-	-	-	-	-	-
	3	2	11	7,05	18,83	5,68	5,04	20,01	6,03
	3	3	66	11,85	15,88	1,95	5,89	23,72	2,92

4. Podsumowanie

Z obszernego piśmiennictwa [1, 9, 10] wynika, że stan rozwoju biologicznego jest dyskryminowany najmocniej przez takie wyznaczniki środowiskowe jak stopień zurbanizowania miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia rodziców i liczba dzieci w rodzinie. Oceniono zatem, czy czynniki te mogły wpłynąć na rozwój fizyczny dzieci (na ich wysokość, masę ciała, wiek wysokości i masy, WSDB wysokości i masy ciała). Jak wynika z wcześniejszych badań (1996 r.), typ rodziny ze względu na poziom wykształcenia ojca i matki zostawia swój ślad w biologicznej dojrzałości dziecka. Im wyższe jest wykształcenie rodziców, tym większa okazuje się dojrzałość biologiczna dziecka. Bardziej znaczące wydaje się być wykształcenie matki niż ojca. Z piśmiennictwa znany jest fakt, że lepiej są rozwinięte dzieci rodziców pracujących umysłowo oraz z wyższym wykształceniem, co zostało potwierdzone w analizie materiału zebranego w 1996 r. Ponadto powyższe stwierdzenia potwierdzają hipotezę, że „liczy się wykształcenie matki, a pieniądze ojca” [4]. Badania prowadzone w 2006 r. wykazały występowanie podobnej tendencji – im wyższe wykształcenie rodziców, tym większa dojrzałość biologiczna ich dzieci. Porównując natomiast dojrzałość biologiczną dzieci badanych w 1996 i 2006 r. stwierdzono, że chłopcy i dziewczęta badane w 2006 r. uzyskują znacznie wyższe średnie WSDB, co świadczy o ich większej dojrzałości biologicznej. Ponadto zauważono, że nie występuje kategoria rodziców o wykształceniu podstawowym, co jest pewnym zaskoczeniem. Należałoby się zastanowić, czy wynika to z faktu, że omawiana grupa zanika, czy też wzrosło bezrobocie, zwłaszcza wśród osób z wykształceniem podstawowym. W związku z tą sytuacją rodzice zajmują się dziećmi w domu, nie posyłając ich do przedszkoli.

5. Wnioski

1. W 1996 r. dominowały rodziny z wykształceniem średnim, obecnie najliczniejszą kategorię stanowią rodzice z wykształceniem wyższym, a następnie średnim.
2. Zastanawia fakt braku występowania kategorii rodziców z wykształceniem podstawowym w obu badanych zespołach dzieci.
3. Typ rodziny ze względu na poziom wykształcenia ojca i matki zostawia swój ślad w biologicznej dojrzałości dziecka – im wyższe wykształcenie rodziców, tym większa dojrzałość biologiczna dzieci.

4. W badaniach z 1996 r. bardziej znaczące wydaje się być wykształcenie matki niż ojca w rodzinach dzieci.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bielicki T., Welon Z., Żukowski W., 1988: *Problem nierównowartości biologicznej warstw społecznych*, „Materiały i Prace Antropologiczne”, 109, s. 123–140.
- [2] Charzewski J., 1981: *Spoleczne uwarunkowania rozwoju fizycznego dzieci warszawskich*, AWF, Warszawa.
- [3] Cieślik J., Kaczmarek M., Kaliszewska-Drozdowska M., 1994: *Dziecko poznańskie '90*, Poznań.
- [4] Drohomirecka A., Kotarska K., 2004: *Biospołeczne uwarunkowania rozwoju fizycznego dzieci ze żłobków i przedszkoli w Szczecinie i Stargardzie Szczecińskim*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- [5] Drozdowski Z., 1988: *Antropologia dla nauczycieli wychowania fizycznego*, AWF, Poznań.
- [6] Drozdowski Z., 1992: *Antropometria w wychowaniu fizycznym*, AWF, Poznań.
- [7] Dyczewski L., 1981: *Rodzina polska i kierunek jej przemian*, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa.
- [8] Kotarska K., Drohomirecka A., 2004: *Biospołeczne uwarunkowania rozwoju ruchowego dzieci ze żłobków i przedszkoli w Szczecinie i Stargardzie Szczecińskim*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- [9] Waliszko A., Jedlińska W., Kotlarz K., Palus D., Sławińska T., Szmyd A., Szwedzińska A., 1980: *Stan rozwoju fizycznego dzieci szkolnych w Polsce*, Zakład Antropologii PAN, Wrocław.
- [10] Wolański N., 1987: *Czynniki rozwoju człowieka*, PWN, Warszawa.

THE EFFECT OF PARENTS' EDUCATION LEVEL ON THE BIOLOGICAL MATURITY OF PRE-SCHOOL CHILDREN FROM STARGARD SZCZECIŃSKI IN ONE DECADA CYCLE

Summary

In the analysed material a characteristics of the effect of parents' education on the level of physical development of a small child was presented based on examinations carried out in 1996 and 2006. First examinations were performed in 1996 and

they included 353 children (168 boys and 185 girls) aged 4-6 years from five kindergartens in Stargard Szczeciński (hereinafter referred as to Stargard). In 2006, these examinations were repeated, during which 369 children (195 boys and 174 girls) at the pre-school age from the same institutions were examined. The level of somatic development was evaluated based on the measurement of body height and body mass. Body height was measured exact to 0.1 cm, while body mass exact to 0.1 kg, preserving the rules adopted in similar examinations [Drozdowski 1992]. Furthermore, a questionnaire was used in examinations, which had been also employed during the 1996 study. The material was enlarged by calculating the index of biological maturity status (WSDB [BMSI]). Based on the analysis of findings, it was found that boys and girls examined 10 years later obtained significantly higher mean WSDB [BMSI], which is evidence of better biological maturity. Furthermore, it was observed that there was no category of parents with elementary education level, which is kind of a surprise.

Translation: Jerzy Stepień